

Murphyhey Rhoads, *Osmanlıda Ordu ve Savaş 1570-1700*, çev. Tanju Akad, Homer yay., İstanbul 2007, 288 sayfa.

Kitap neden ve sonuçlarıyla ilgilendiğimiz savaşların arka perdesini bize aktarmaktadır. Bir savaş olmadan önce yapılan hazırlıklar, sefer sırasında hesaba katılmayan ve endişe veren doğa olayları, savaşlar için ihtiyaç duyulan malzemenin doğru zamanda doğru yerde bulunması savaşın gidişatını değiştiren sebeplerden bazılarıdır. Bunun gibi daha birçok sebep savaşların kazanılması ve kaybedilmesinde önemli bir etkidir.

Eser Türkçe baskı için yapılan ayrı bir önsöz ve önsözle beraber dokuz bölümden oluşmaktadır. Eserin başında savaşların geçtiği güzergâhlar ile ilgili 5 harita bulunmaktadır. Yine savaşlarda kullanılan askeri malzeme ve silahlar, kuşatma ve savaş halini gösteren resimler kullanılmıştır. Ayrıca askerlerin durumunu gösteren 14 tablo kullanılmıştır.

Çalışmanın amaç ve kapsamında Osmanlı Devleti'nin askeri başarılarının sebepleri ele alınmıştır. Osmanlıların kazandıkları başarılar, akıl gücü ve üstün disiplinleri sayesinde olmuştur. Avrupalıların hayran olduğu Osmanlı müstesnalığı kavramına kaynak teşkil eden nedenler nelerdi?

Rönesans Avrupalılarının hayranlık duyduğu Osmanlı başarılarının temellerinde neler vardı? gibi soruların cevapları verilmeye çalışılmıştır.

Eserin birinci bölümünde (s. 23-34), Osmanlı Devleti'nin doğu cephesi ile batı cephesindeki savaşların amaçları ve savaşların başlangıç sebepleri fazla detaya inilmeden anlatılmıştır. Kitapta konu edilen dönemin padişahlarının batı cephesi ile doğu cephesinde takip edilen politikaları ele alınmıştır.

Eserin ikinci bölümünde (s. 35-57), yazar askeri girişimlerde ordunun büyüklüğünün başarıyı tek başına getiren etken olmadığı gerçeğine dikkat çeker. Teknolojik gelişmeler, maliyet hesapları, fiziki koşullar, çevresel etkenler, motivasyon, devletin gücü ve bu gücü kullanma sınırları başarıda önemlidir. Sıralanan bu koşullar hem Osmanlı Devleti'nin ordusu hem de Avrupa devletlerinin orduları için geçerlidir. Topçuluk tasarımındaki gelişmeler, ateşleme alanındaki yenilikler önemli olsa bile teknolojinin basit olması, ülkeler arasında kolayca transfer edilmesi dönemin ordularının düşmanlarına karşı ciddi bir avantaj sağladığı kanıtlanmaz. Yeterli miktarda iyi kalitede barutun uygun şartlarda saklanamaması veya depolanmamış

olması en mükemmel topların tesirini kırar onları işlevsiz hale getirirdi. Barutun muhafazası ve kullanımıyla görevlendirilen kişilerin uzman olması metalürjik bilgiye hâkim olması önemliydi. Osmanlı Devleti'nin belirli yerlerine dağılmış barut üretim merkezlerinde aynı standart kalitede barutun üretilmesi olanaksızdı. Üretilen barutun depolanması iyi muhafaza edilmesi ayrı bir uzmanlık alanıydı. Dolayısıyla bu bölümde O.ordunun başarısında görünmeyen sebepler derinlemesine açıklanmıştır.

Eserin üçüncü bölümünde (s. 58-88), Osmanlı Devleti ordusunun askeri unsurları ele alınmıştır. Ordudaki asker sayısındaki dağılım çeşitli yıllarda farklılık göstermiştir. Orduda bulunan yeniçeri, tımarlı sipahi ve atlı birliklerin sayısı yıllara göre değişmektedir. Hafif süvari grubunda olan tımarlı ordu Osmanlı Devleti'nin en büyük askeri insan kaynağını oluşturmaktaydı. Sayıları kimilerine göre on binleri kimilerine göre de yüz binleri bulan bu askeri gücün tümü sefer esnasında kullanılmamıştır. İstanbul'da kışlalarda kalan sultanın daimi ordusu olan yeniçeri ocağına, asker alımı sıkı kurallara bağlıydı. Seçilen adayların doğal yeteneklerinin savaşa yatkın olmasına dikkat edilirdi.

Barış zamanında devlet, savunma amaçlı ama maliyeti pek göze çarpmayan ciddi miktarlarda para harcıyordu. Kışlalarda bekleyen yeniçerilerin üç aylık maaşı, geniş bir alana yayılan devletin sınırlarını muhafaza için büyük kalelerdeki askeri unsurların yiyecek ve giyecek vs. hayati ihtiyaçlarının karşılaması aslında ciddi bir yekûn tutmaktaydı. Sadece Azerbaycan ve Gürcistan sınırındaki hatlarda bulunan kalelerde yaklaşık olarak on bin asker görev yapmaktaydı. Bu da görünmeyen bu askeri harcamaların devlete maliyeti-nin ne kadar büyük olduğunu gösteren örneklerden bir tanesidir.

Eserin dördüncü bölümünde (s. 89-108), savaş öncesinde ve esnasında yapılan hazırlıklar ve bu hazırlıkların devlete maliyeti konu edilir. Askeri birliklerin bir yerden bir yere intikalleri sırasında izlenen yol ve bu intikallerin zamanlarının belirlenmesinde, doğa şartlarının etkileri göz ardı edilemezdi. Savaşın belli sezonları vardı. Nitekim çoğu zaman çıkılan seferde ekim ortalarında dönülmesi gerekirdi. Aksi takdirde çamurların ve taşan nehirlerin orduya zararı çok büyük olurdu. Ordu kendisine yiyecek taşıyan çok sayıda deve, at vb. taşıma hayvanı ile hareket etmek zorundaydı. Orduya iki ya da üç ay yetecek

gıdanın intikali en az otuz bin en çok elli bin deve ile sağlanırdı. Develerin taşıyacağı yük miktarı uzun veya kısa mesafelere göre değişebilmektedir. Eğer ordu kısa mesafeli bir sefere çıkıyorsa yük normalden fazla, uzun mesafeli bir sefere çıkıyorsa yük normalden az konulurdu.

Eserin beşinci bölümünde (s. 108-127), sefere çıkan orduda bulunan asker ve askerlerin binekleri için ihtiyaç duyulan gıdanın nasıl temin edildiği hakkında bilgi verilmiştir. Orduya lazım olan gıdanın temin edilmesi o dönemde çok zordu. Asker sayısının yüksek olması gıda miktarını arttırıyordu. Ordu yanında taşıyabildiği kadarını beraberinde götürür diğerini ise yerel kaynaklardan temin etmeye çalışırdı. Dolayısıyla sefer güzergâhı ve savaş mahalline yakın bölgelerin halkına önceden hazırlık için emirler gönderilirdi. Sefer sonrasında elde kalan fazla gıdalarda piyasaya uygun şekilde sürülürdü.

Eserin altıncı bölümünde (s. 128-156), savaşlarda her iki tarafın ordusu tarafından kullanılan silahların karşılaştırılması ve bunun savaş üzerindeki etkileri belirtilmiştir. Teknolojik gelişmeler günümüzdeki gibi hızlı ilerlemediğinden dolayı taraflar arasında kullanılan silahlar hemen hemen eşitti. Bu da güçler arasında ciddi bir

farkın olmadığını bize göstermekteydi. İstanbul'da Tophane-i Amire'den üretilen bir top ile başka bir yerde üretilen bir top arasında ciddi bir fark yoktu. Üretimde merkezi bir kontrolün olmaması silahların standardizasyonunu olanaksız bir hale getirmekteydi.

Eserin yedinci bölümünde (s. 156-194), savaşa katılan askerin moral ve motivasyonu, astların üstlere karşı durumu, üstlerin astlara karşı tutumları okuyucuya aktarılmıştır. Savaşa katılan her grubun yapacağı hizmet ve alacakları ödüller farklıydı. Her grubu motive etmek içinde uygulanacak teknikler farklıydı.

Eserin sekizinci bölümünde (s. 194-204), savaşların etkileri üzerinde durulmuştur. Ateşli silahlar kullanılmadan önce savaşlarda kesin neticeyi almak için uzun zamana ihtiyaç vardı. Bu sürede savaş uzuyor insanlar daha çok yıpranıyordu. Top çağında ise savaşı yıkıcılığı artmış netice ise kısa sürede alınmaya başlanmıştır. Kuşatmalarda ilk 15 ile 20 gün arasında netice alınmaya çalışılırdı.

Eserin dokuzuncu bölümünde (s.211-216), sonuç değerlendirilmesi yapılmıştır. Buna göre Osmanlı Devleti dönemin Avrupalı devletleriyle

le kıyaslandığında onlardan daha az sivil kişileri askere almaktaydı. Osmanlı Devleti'nin daimi düzenli birlikleri ile tımarlı askerleri, asker ihtiyacını karşılamıştır. Bu askerlerin yetersiz olması durumunda ise cephe yakınında bulunan devletler veya müttefiklerden gelen askerler ile takviye edilmekteydi. Savaşın olduğu sınır bölgelerinde yaşayan halk doğal olarak savunma sorumluluğunu almaktaydı.

Arşiv belgelerinin bol bol kullanıldığı eser Osmanlı Devleti'nin

askeri unsurlarının belli bir dönemi hakkında bize bilgiler sunmaktadır. Ancak Osmanlı Devleti'nin askeri başarılarının arkasındaki sebepler sıradanlaştırılmıştır. Osmanlı Devleti'nin başarılarını Avrupalıların yersiz korku ve hayranlığına bağlamak, Osmanlı Devleti'nin günümüzde hâlâ kendisine hayranlık uyandıran sistematik devlet düzenini hiçe saymak anlamına gelmektedir.

Firat BOZTAŞ*

* Araş. Gör., İstanbul Üniversitesi
firatboztas@hotmail.com.